

Szczecin, 5 .04.2018 r.

prof. dr hab. Zbigniew Romańczuk
Wydział Malarstwa i Nowych Mediów
Akademia Sztuki w Szczecinie

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Filipa Wierzbickiego-Nowaka
Nawarstwianie i rozwarstwianie – Konteksty przenikania przestrzeni w obrazie
w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie sztuk pięknych
Jednostka wskazana do przeprowadzenia postępowania – Wydział Malarstwa i Rzeźby
Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu

Filip Wierzbicki-Nowak ukończył studia na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu w 2012 r. uzyskując dyplom magisterski na Wydziale Malarstwa w pracowni prof. Dominika Lejmana za pracę na temat: *Lustro – rzeczywistość rządząca się własnymi prawami?* Studia ukończył z oceną celującą. Już w trakcie studiów, wielokrotnie uczestniczył w wystawach zbiorowych m.in. *Myśli nieuczesane cz. II*, Galeria Działań, Warszawa (2009), *Memento III* – wystawa zbiorowa, Enschede – Holandia, Cork – Irlandia, Londyn (2011). W 2009 roku odbyła się jego pierwsza wystawa indywidualna *Zdjęte z Pojęcia*. W 2010 r. przebywał na stypendium w ramach programu Erasmus w ArtEZ Institute of the Arts, w Enschede w Holandii. Uczestniczył tam w Międzynarodowym Projekcie *Memento III*, którego efektem były wystawy, m.in. w Bristolu, Brukseli, Londynie i Valencji. Po powrocie do Polski, w 2011 r. wziął udział w Konkursie *Ja w centrum Pozna(wa)nia*, organizowanym przez Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu i został jego laureatem.

W 2012 r. nawiązał kontakt z poznańską galerią sztuki współczesnej ABC Gallery. Rezultatem współpracy, była jego wystawa indywidualna *Space Delusions* podczas Biennale Mediations w Poznaniu, oraz wykonanie realizacji w przestrzeni parku Strzeszyńskiego inaugurującej *Visual Park – Strzeszyn*. W 2014 r. odbyła się jego trzecia wystawa indywidualna, w Galerii MD_S, we Wrocławiu: *Obszary zapamiętane*. W 2016 r. odbyła się jego wystawa *Filtry* w ABC Gallery, a w 2017 r. *Granice* w Galerii Rotunda w Poznaniu. Bierze udział w wystawach zbiorowych, *Niesmak pozostał* – wystawa zbiorowa, Galeria R5, Białystok (2015), *Stip(v)visite* – wystawa zbiorowa, Runde Ecke Gallery, Drezno, Niemcy (2016), *Potok sztuki* – wystawa pokonkursowa, Sopot Centrum, Sopot (2016), *Polska-*

Japonia. Wspólna wystawa sztuki w Tajwanie, National Dr.Sun Yat-sen Memorial Hall, Tajpej, Tajwan (2017), *Wyspy i atole*, Galeria Sztuki Wozownia, Toruń (2017). W 2017 r. przebywał na stypendium w ramach programu Erasmus +, w Universitat Politecnica de Valencia, Walencja, Hiszpania.

Jego dotychczasowa działalność artystyczna doczekała się kilku artykułów zamieszczonych w katalogach wystaw oraz czasopismach krajowych i zagranicznych poświęconych sztuce.

Za swoją działalność artystyczną, dydaktyczną i organizacyjną otrzymał wiele nagród i wyróżnień. W 2011 r. był laureatem Międzynarodowego Konkursu *Ja w centrum Pozna(wa)nia*, organizowanego przez Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu. W tym samym roku otrzymał Stypendium Rektora na rok akademicki 2011/2012 oraz wyróżnienie Honorowe na Ogólnopolskiej Wystawie Rysunku, Toruń (2012). Był finalistą Ogólnopolskich Warsztatów BMW Art / Transformy (2012), finalistą 11 Konkursu Gepperta, BWA Wrocław (2013), finalistą konkursu „Nowy Obraz / Nowe Spojrzenie”, Poznań (2014). Otrzymał kolejne Stypendium Rektora na rok akademicki 2015/2016, Stypendium Projakościowe dla najlepszych doktorantów (2016), Stypendium International Dresden Summer Academy for Visual Arts, Drezno, Niemcy (2016). Był finalistą Ogólnopolskiego Konkursu „Potok Sztuki”, ZPAP, Gdańsk (2016), otrzymał kolejne stypendium Rektora na rok akademicki 2016/2017, oraz Stypendium Projakościowe dla najlepszych doktorantów (2017).

Od 2016 r. Filip Wierzbicki-Nowak łączy działalność artystyczną z dydaktyczną, będąc zatrudnionym w Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu na stanowisku asystenta w VIII Pracowni Rysunku prof. UAP Katarzyny Kujawskiej-Murphy. Jest jednocześnie studentem studiów doktoranckich na Wydziale Malarstwa i Rysunku tejże Uczelni. Będąc asystentem w Pracowni rysunku realizuje zajęcia ze studentami korzystając z różnorodnych mediów i technik, takich jak: fotografia, animacja, performance, wydruk, obiekt, program komputerowy, instalacja. Podczas działań dydaktycznych wykazuje się indywidualnym podejściem do każdego studenta, stara się poszerzyć granice ich świadomości wskazując, że rysunek może być w pełni autonomiczną dyscypliną artystyczną.

Znacząca jest działalność organizacyjna Filipa Wierzbickiego-Nowaka od czasu zatrudnienia w Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu. W 2016 r. był inicjatorem i założycielem studenckiego Koła Naukowego „1910”. W tym samym roku był organizatorem warsztatów dla młodzieży w Miejskim Gimnazjum im. Jana Paderewskiego w Chodzieży oraz w Młodzieżowym Domu Kultury i Stowarzyszenia Edukacyjno-Kulturalnego w

Chodzieży. Jest wiceprzewodniczącym Rady Doktorantów Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu, członkiem Senackiej Komisji Dyscyplinarnej ds. Doktorantów Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu, przedstawicielem doktorantów w Senacie oraz Radzie Wydziału Malarstwa i Rysunku tej Uczelni. W 2017 r. zorganizował Międzynarodowy Plener w Mrzeżynie *Linia horyzontu: fizyczna, mentalna. Reprezentacja archetypiczna*. Międzynarodowe Sympozjum *Podróż z mapą / Podróż bez mapy*. W tym samym roku przeprowadził wykład *Transparency, reflections and future technologies in the field of mirror* oraz warsztaty ze studentami w ramach projektu Erasmus +, na Universitat Politècnica de València, Walencja, Hiszpania.

Teoretyczna część pracy doktorskiej

Część teoretyczną pracy doktorskiej *Nawarstwianie i rozwarstwianie – Konteksty przenikania przestrzeni w obrazie* Filip Wierzbicki-Nowak oparł na analizie dostępnej literatury przedmiotu oraz własnych doświadczeniach twórczych. Na uwagę zasługuje obszerność i wielowątkowość pracy doktorskiej. Składa się ona z dziewięciu rozdziałów, w których autor porusza takie kwestie jak: wspomnienia, wielowarstwowe wątki w obrazie, obraz jako odsłona i zasłona, problematykę śladu i czasu, linii i znaku, pojęcie mapy, fragmentów i defragmentacji. Złożoność podjętej problematyki spowodowała konieczność odwołania się przez autora do kontekstów obrazu na płaszczyźnie epistemologicznej, psychologicznej i antropologii obrazu. Ze względu na obszerność poruszanych kwestii w pracy doktorskiej, w recenzji będę starał się uchwycić najważniejsze kwestie, które pozwolą na łatwiejsze wniknięcie w proces twórczy Filipa Wierzbickiego-Nowaka, wymiar ideowy i formalny jego pracy artystycznej.

Dla Filipa Wierzbickiego-Nowaka obraz wiąże się ze wspomnieniem, wywołanym w pamięci poprzez przedmiot lub znak przypominający o przeszłości lub minionym wydarzeniu. Z kolei wspomnienie pozostaje w ścisłej relacji z wyobrażeniem, które należy rozważać w kontekście pamięci. Wyobrażenie definiuje autor jako sieć powiązań między elementami zapamiętanej rzeczywistości, a także ich modyfikacjami. Z tych wspomnień i wyobrażeń rodzą się obrazy wewnętrzne i zewnętrzne, przyjmując różnorodne formy materialnych wizerunków. Warto w tym miejscu przytoczyć klasyfikację obrazów, zaproponowaną przez Williama Johna Thomasa Mitchella. Według niego istnieje duża liczba rzeczy, które w różnych kontekstach nazywamy obrazami. Mitchell proponuje podział obrazów na pięć kategorii: obrazy graficzne (*pictures*, posągi, wzory), optyczne (lustra,

projekcje), perceptualne (dane zmysłowe, gatunki, wyglądy), mentalne (sny, wspomnienia, idee, wyobrażenia), werbalne (metafory, opisy).

W teoretycznej części pracy doktorskiej Filip Wierzbicki-Nowak skupia się w dużym stopniu na obrazach mentalnych, które – jednak, jak twierdzi Mitchell – nie są mniej materialne niż rzeczywiste obrazy, ujmując obrazy przede wszystkim w perspektywie teoretycznej jako zjawiska kognitywne i dyskursywne. Pragnie uchwycić proces tworzenia obrazów, jeszcze przed tworzeniem „obrazów” w sensie fizycznym, analizując ich wieloznaczność i wielowarstwowość na poziomie mentalnym. Obraz w jego rozumieniu jest na wiele sposobów związany z myślą, wyobraźnią, wspomnieniem, pamięcią, systemem znaków, dyskursów i symboli. To właśnie obecność symboli w obrazie, jak twierdzi Mircea Eliade – staje się podwaliną kultury – najpełniej ukazującą ludzkie doświadczenia.

I to właśnie pytanie o proces powstawania obrazu i symboli w świadomości twórcy wydaje się najważniejszym problemem tej pracy. Jak pisze Filip Wierzbicki-Nowak: „Wyobraźnia z pewnością, jest tym obszarem naszego umysłu, w którym jesteśmy całkowicie wolni i możemy bez konsekwencji pozwalać naszym myślom płynąć oraz tworzyć najróżniejsze obrazy”. Jeżeli przyjmiemy założenie, że obraz jest czymś więcej, niż tylko tym, co widziane lub widzialne, czymś więcej niż wytwór percepcji, to rodzi się potrzeba zdefiniowania zjawiska wyobraźni. Wyobraźnia jest nieodłącznym elementem funkcjonowania ludzkiego umysłu. Dzięki niej, tworzymy obrazy mentalne, nawet bez użycia bodźca wzrokowego, mamy możliwość dostrzegania wieloznaczności i wielości rozwiązań różnych sytuacji, dokonywać łączenia, dodawania i przetwarzania różnych elementów określonego wzorca.

Hans Belting twierdzi, że obrazy są środkiem w obronie utraconych wartości czasu i przestrzeni, pamięci i wspomnień. To w jaki sposób pojmujemy otaczającą nas przestrzeń, zależy głównie od procesów poznawczych na które składa się pamięć i percepcja, sposoby postrzegania rzeczywistości. Są to niezwykle istotne problemy odzwierciedlające właściwie temat pracy teoretycznej, ponieważ autor tak rozumie istotę obrazu – jako przestrzeń w wymiarze mentalnym, symbolicznym, związaną z czasem i pamięcią.

Interesujące są również rozważania Filipa Wierzbickiego-Nowaka, dotyczące różnych koncepcji śladu i znaku w odniesieniu m.in. do malarstwa aborygenów, ukrytych znaczeń i symboli wynikających z praktyk religijnych i kulturowych, kreślonych za pomocą charakterystycznych linii, punktów i barw. Jest to niezwykle istotne z uwagi na to, że autor we własnej praktyce artystycznej również redukuje fragmenty rzeczywistości do form linearnych układających się: symetrycznie, asymetrycznie, rytmicznie i dynamicznie,

tworzących struktury abstrakcyjne, za pomocą których stara się opisywać swoje myśli, wrażenia, nastroje poddane symbolicznemu kodowaniu.

Filip Wierzbicki-Nowak rozpatruje w swojej pracy doktorskiej te pojęcia również w kontekście mediów cyfrowych i Internetu. Opisywane zjawiska wiąże z charakterystycznym dla współczesności wzrostem ilości informacji, które przenikając do naszej świadomości, powodują ich nawarstwianie i nieustanną wędrówkę w głąb naszej wyobraźni pisząc: „naukowcy, antropolodzy kultury i filozofowie są zgodni co do tego, że żyjemy w wielu różnych światach jednocześnie, relacje międzyludzkie rozczłonkują się, ulegając rozwarstwieniu na mniejsze części. Do tej sytuacji dostosowała się też ludzka pamięć, która przechowuje okruchy wydarzeń, fragmenty miejsc, wspomnień, mitów. Aby poradzić sobie z ich zapamiętaniem, produkujemy informacje, które przetwarzamy, zapisujemy, wysyłamy. Stają się one przedłużeniem naszej pamięci, przejmując pośrednio jej rolę. Przestrzenie, w których żyjemy, wraz z kolejnymi warstwami wciąż się przenikają”. Dla Filipa Wierzbickiego-Nowaka spostrzeżenia te są ważne, stanowią bowiem istotną wartość w odniesieniu do podejmowanych własnych działań twórczych, wnosząc szerokie spektrum znaczeniowe do jego realizacji artystycznych. Wynikają z potrzeby rozpoznania kwestii obrazu i jego relacji w stosunku do wyobraźni i doświadczeń wizualnych, kierując uwagę w stronę niematerialnych (zapisanych w pamięci) i materialnych śladów rzeczywistości.

Poszczególne części pracy teoretycznej ujawniają umiejętność krytycznej analizy tekstów naukowych, budowania definicji, ich kategoryzowania i uzasadnionych wyborów. Dzięki temu autor własną działalność sytuuje jako istotny element zarówno w odniesieniu do wybranych koncepcji teoretycznych sztuki, jak i w odniesieniu do jednostkowego działania twórczego. Istotną wartością pracy teoretycznej Filipa Wierzbickiego-Nowaka jest podjęcie refleksji nad procesem powstawania obrazu w odniesieniu do jego tak mentalnej jak i materialnej struktury oraz próba uchwycenia miejsce obrazu w dyskursie humanistycznym. Należy stwierdzić, że praca doktorska *Nawarstwianie i rozwarstwianie – Konteksty przenikania przestrzeni w obrazie* Filipa Wierzbickiego-Nowaka stanowi oryginalne rozwiązanie problemu artystyczno-naukowego wsparte wartościowymi dokonaniem twórczymi. Jest przygotowana rzetelnie, wszechstronnie i daje świadectwo kompetencji autora w zakresie podjętej problematyki, stanowi właściwą podstawę do definiowania i ujmowania w ramy teoretyczne własnej aktywności twórczej. Należy uznać za cenne spostrzeżenia, które oprócz wielostronnego opisu badawczego, ukazującego rodzaj i charakter pojęć, ujawniają również fascynacje artystyczne Filipa Wierzbickiego-Nowaka, pozwalają lepiej rozpoznać jego praktykę artystyczną.

Artystyczna część przewodu doktorskiego

Podjmując się oceny części artystycznej pracy doktorskiej, należy zwrócić uwagę na szczególnie sposób łączenia aktywności artystycznej z pogłębioną refleksją teoretyczną autora. Część artystyczna pracy doktorskiej składa się z prac z cyklu *Filtry pamięci* o formacie 100 × 70 cm oraz 130 × 95 cm oraz z prac z cyklu *Defragmentacja* o wymiarach 225 × 375 cm, 180 × 180 cm i pracy o wymiarach 50 × 50 cm. Do wykonania prac Filip Wierzbicki-Nowak wykorzystał tafle szklane i tafle z pleksi, na które naniósł odręczny rysunek. Tafle szklane ułożył jedną na drugiej, tworząc obiekty przestrzenne umieszczone na podłodze galerii. Należy podkreślić, że artysta świadomie wybiera materiał do swoich prac, będąc przeświadczonym o tym, że materia tworzywa nie tylko nadaje powstającemu dziełu odpowiedni charakter, ale i wpływa na ostateczny kształt dzieła powstającego w wyobraźni artysty.

Podstawowym źródłem inspiracji dla Filipa Wierzbickiego-Nowaka jest otaczająca go rzeczywistość, to co dzieje się dookoła niego, miejsca często banalne, niezwracające powszechnej uwagi, przykładowo podłoga ziemi i powierzchnia ulicy, na której mieszka. Wynika to ze sposobu patrzenia, widzenia rzeczywistości oraz umiejętności dostrzegania w z pozoru zwykłych miejscach czegoś niezwykłego i wyjątkowego. Niektóre fragmenty prac są studium obszarów wyobrażonych, ale również rzeczywistych. Występują tu formy organiczne i amorficzne, ich kształty są miękkie, płynne, ale również poszarpane, gwałtowne i bezpośrednie. Według autora: „Linia w ruchu balansuje na krawędzi metafizyczności, uosabiając myśl, dążącą do spełnienia. Linearny opis sprawia, że formy ujawniają się naszym oczom, niczym reliefowe negatywy natury ulegające rozwarstwieniu w przestrzeni, dążące do

Linia według Filipa Wierzbickiego-Nowaka staje się elementem uspokojenia, porządkowania, próbą nadania formy rozedrganym myślom, niekiedy podkreśla formę, częściej jednak jest samoistnym bytem. Linearna struktura prac nasycona zróżnicowanymi pod względem kształtu i dynamiki liniami, tworząc organiczną tkanę staje się rodzajem mapy terenu, powierzchni, spełniając jednocześnie w rozumieniu autora funkcję pamięci, śladu miejsca, mentalnego pamiętnika.

Jak autor twierdzi w opisie części artystycznej pracy doktorskiej: „nawarstwiany ślad, zakrywa klarowny obraz informacji, która nastąpiła przed jego pojawieniem się. Prace przedstawiają zbliżenia na wybrane fragmenty mojego otoczenia. Są one miejscami ciągłego rozwoju i rekonstrukcji. Szyba, za pomocą której obrysowuję dany obszar, jest zamrożeniem

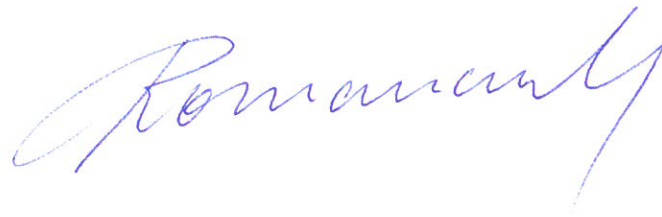
go w rysunku. To próba zachowania śladu, który w realnym miejscu wkrótce zniknie”. Zatarciu poszczególnych śladów towarzyszy jednak przekonanie o istotności tego co jest pomiędzy złożonością linearnej struktury tworzącej organiczny mikrokosmos pozbawiony bezpośrednich odniesień do rysowanego motywu.

Autor wiąże ślad rysunkowy ze śladem czasu i pamięci. Jak pisze: „Poprzez wielowarstwowość nakładających się treści i informacji, możemy odnieść wrażenie nieczytelności, lecz jest to zapis danego miejsca, przetransponowany przez realny ślad, dane kartograficzne i moją wyobraźnię”. Struktury, które pojawiają się na szklanych taflach, będące wynikiem aktów świadomości prowadzą nas do światów wyobrażonych, wspomnień, pamięci, czasu i spostrzeżeń. Te wielowarstwowe plany, sprawiające wrażenie nieczytelności, odwołujące się do mapowania i kartografii, odnoszą się do określonego miejsca w przestrzeni, które ulega przeobrażeniom. Można stwierdzić za Walterem Benjaminem, że prace Filipa Wierzbickiego-Nowaka są wyznaczaniem prywatnej mapy konkretnych miejsc i zdarzeń, wspomnień i wyobrażeń, które pozostawiły ślad w pamięci autora. Jest to konstruowanie własnego świata opartego nie tylko na faktach, ale również na wyobraźni i elemencie nieznanego. Jak podkreśla autor „Kartografia wyobraźni, może zostać naniesiona na mapę indywidualnych doświadczeń, wyznaczającą nasze miejsce w przestrzeni. Nikt nie wytłumaczy nam, jak poruszać się po przestrzeniach własnej pamięci, gdzie poszczególne warstwy tego emocjonalnego pamiętnika, nakładają się na siebie, zmuszając nas do ciągłego ćwiczenia pamięci. Abstrakcyjne, nieopisane formy, krążą w naszej świadomości, uaktywniając się, czasem w najmniej oczekiwanych momentach. Można je odczytywać na wiele sposobów i tylko od nas zależy jaką nadamy im wartość. Zszyfrowany system kodów i znaczeń ulega ciągłym przeobrażeniom w naszej pamięci”.

Przedstawione przez Filipa Wierzbickiego-Nowaka prace wprowadzają nas w podróż, w nieznane rejony wyobraźni autora, dla którego proces twórczy – za Jeanem Baudrillard’em – można by nazwać „nabieraniem rzeczywistości przez znaki i symbole”. Jego prace odnoszące się do osobistych, subiektywnych wspomnień i pamięci, wywołują w nas wyobrażenia jawiące się jako osobliwe i tajemnicze, ulotne i nieuchwytnie zjawiska. Obserwując je, kierując się za wyznaczającymi je linearnymi strukturami udajemy się w drogę do wykreowanych przez Filipa Wierzbickiego-Nowaka osobistych, odrębnych światów.

Konkluzja

Przegląd pracy artystycznej oraz przedstawiona rozprawa doktorska mgr. Filipa Wierzbickiego-Nowaka daje obraz wielostronnego i wartościowego dorobku. Jego spójność artystyczna wskazuje na dalszy interesujący rozwój, dlatego z pełnym przekonaniem wnioskuję o nadanie mgr. Filipowi Wierzbickiemu-Nowakowi stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie sztuk pięknych.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Romanowski', is centered on the page. The signature is written in a cursive, flowing style.